

ב-דצ רבי הנינא אמר: כמין תיבה פרוצה מלמעלה; היינו: הלחם היה עשוי משוליים ושתי דפנות זו כנגד זו, והיתה תחתית הלחם נתונה כשארכה לכל רחבו של השולחן, ודפנות הלחם עולות בקצות השולחן משני צידיו של רוחב השולחן, מזה אחת ומזה.⁽¹⁾

רבי יוחנן אמר: כמין ספינה רוקדת [מרקדת ושטה מהר על פני המים], היינו: לא היו ללחם שוליים כלל, וכעובי אצבע בלבד היה עומד על השולחן, ואילו דפנותיה משופעים כלפי מעלה.⁽²⁾

א. בשלמא למאן דאמר: כמין תיבה פרוצה,

קערותיו ... ומנקיותיו", ביאר בדעת אונקלוס, שהקערות הן הדפוסים שלאחר האפיה, ואילו ה"מנקיות" הן הדפוסים שלפני האפיה, כי חלוקים הם במהותם, שהדפוס הראשון היה לפי מידת הלחם, ואילו הדפוס האחרון לא היה מתקן לפי מידת הלחם, ראה שם.

1. תוספת ביאור: מבואר במשנה לקמן צו א:

א. השולחן שבמשכן היה ארכו עשרה טפחים לרבי יהודה, ושנים עשר טפחים לרבי מאיר; ואילו רחבו היה חמשה טפחים לרבי יהודה, וששה טפחים לרבי מאיר; והיה נתון ארכו לארכו של בית, דהיינו מן המזרח למערב.
ב. ארכו של הלחם עשרה טפחים ורחבו חמשה טפחים לדעת כולם, והיה נתון ארכו של הלחם לרחבו של השולחן, דהיינו מן הצפון לדרום.

ג. עודף ארכו של הלחם על רחבו של שולחן היה טפחיים ומחצה לרבי יהודה, ושפחיים לרבי מאיר; ולפיכך שנינו שם: "וכופל טפחיים ומחצה מכאן, וטפחיים ומחצה מכאן" לרבי יהודה, ולרבי מאיר "כופל טפחיים".

ד. שלשה קנים לרוחב השולחן היו נתונים בין לחם ללחם [מלבד בין העליונה לזו שלמטה הימנה, שלא היו אלא שני קנים].

ה. מבואר בגמרא לקמן צו א: אמר רבי יוחנן: לדברי האומר טפחיים ומחצה כופל, נמצא שולחן מקדש חמשה עשר טפחים למעלה, לדברי האומר טפחיים כופל, נמצא שולחן מקדש שנים עשר טפחים למעלה.

וביאור שיטת הסובר "כמין תיבה פרוצה" — הוא:
תחתית הלחם ארוכה היתה עשרה טפחים, כאשר מתוכה נתונים חמשה או ששה טפחים לרוחב השולחן, ואת העודף — הן הטפחיים או הטפחיים ומחצה שנוכרו במשנה — היה כופל משני צידי השולחן בצפון ובדרום, והן הן דפנות הלחם; ואילו מן המזרח ומן המערב היתה פרוצה, וכן מלמעלה היתה פרוצה; [ומלשון רש"י נראה, שלשון "כמין תיבה פרוצה" מתיחס לגג הלחם]; וצייר רש"י את צורתו כאות ח"ת הפוכה.

והיינו דאמרינן בגמרא הנזכרת, שהיה גובה כל המערכת שנים עשר או חמשה עשר טפחים, שהוא חשבון הדפנות — למר כדאית ליה, ולמר כדאית ליה — כפול שש לחמים.

2. שיטת רבי יוחנן טעונה ביאור נרחב, וכפי שיתבאר:

לשון רש"י הוא: אין לה [לספינה] שוליים, אלא מלמעלה רחבה ומלמטה כלה והולכת עד כאצבע, ושתי ראשיה חדין והולכין וגבוהין למעלה ואין נוגעין במים, ולהכי קרי לה "רוקדת" שמהלכת מהר; וצייר רש"י [כמבואר בתוספות, שציורו של רש"י הוא], כמו האות הלועזית ש; ועוד כתב רש"י לקמן צו א על מה ששנינו: "וכופל טפחיים ומחצה": למעלה מכאן ומכאן ... ונמצאו זקופות בשוה לשפת השולחן; ולמאן דאמר כמין ספינה רוקדת: הוה הנך דפנות הולכות וזקופות בשיפוע.

לשיטה זו "קנים היכי הווי יתבי", ופירש רש"י: והלא ראשן חדים ואין יכול לישב שם אלא קנה אחד באמצעיתו; ואין מוכנת קושית הגמרא, וכל שכן שאין הסבר לדברי רש"י; גם לשון רש"י "ושתי ראשיה חדין והולכין וגבוהין למעלה", אינו מוכן מה היא חדותם.

ובתוספות ביארו דברי רש"י: ומתוך פירושו נראה, דפתוח הלחם מלמטה [בגליון הגיהו "למעלה", או "עד למעלה", ויש שקיימו הגירסא] ושני ראשין חדין כספינה החדה בראשה ובסופה כדי לרוץ מהרה, כך הלחם חד בראשו ובסופו [של] צד אורך השולחן, ולהכי פריך למאן דאמר כמין ספינה רוקדת: היכי יתבי קנים, הלא ראשן חדין, ואין יכול לישב שם אלא קנה אחד באמצעיתו, ואף על פי שהיו שם ארבע סניפין של זהב מפוצלין בראשיהן כדי לקבל ראשי קנים, מכל מקום בעינן שיהא לחם משאן חזק [על הגליון: שיהא משאן של לחם חזק] באמצען שלא יתקפלו מכובד הלחם; ומה שצייר בקונטרס צורתו כזה [כאות ש הלועזית] הם החידודין שבראשו ובסופו של [צד] אורך השולחן; ולצד רוחבן (ש)היו דופני הלחם מאריכין ומרחיבין בעינן זה שכופפין לצד ראשו ... אבל גובה הלחם מאמצעית לא [תיבת "לא" נמחקה על הגליון] היה הולך ומגביה בשיפוע מכאן ומכאן עד שהיה הולך ומרחיב עד חמשה טפחים, והם השוליים הממלאים רחבו של שולחן, (ואחד) [ואחר כך] כופל מכאן ומכאן כמו דופן זקוף, לרבי יהודה טפחיים ומחצה ולרבי מאיר טפחיים — כזה [ומצוייר שיפוע ושוב הזדקפות בקו ישר].

ודבריהם מוקשי ההבנה, ראה צאן קדשים, ישר וטוב, חזון איש [מב כח] ובספר יד בנימין; ועל כל פנים מה שכתבו בדבריהם שכופל מכאן ומכאן כמו דופן זקוף, נסתר מדברי רש"י לקמן צו א שכתב בהדיא לא כן, וכמו שכתב בשפת אמת.

ולכאורה היה נראה, שאותו עובי אצבע היה הולך לכל רחבו של הלחם ומונח על השולחן לארכו מן המזרח למערב, ומשני צידי ה"אצבע" מן הצפון והדרום, היו "מתרוממות" הדפנות בשיפוע ישר עד לשפת השולחן משני צידיו, ואותו אורך שיפוע היה חמשה טפחים; ויהיה לשון "כופל טפחיים ומחצה" שהיה כופל כלפי מעלה בשיפוע כדי "שייכנסו" ברוחב השולחן גם הטפחיים ומחצה הנוספים שבכל צד, אך לא היו חלוקים אותם טפחיים ומחצה מכל שאר הדופן.

אך פירוש זה לא ניתן להיאמר, שהרי: אם היה שיפועו של הלחם חמשה טפחים, והוא "ממלא" רוחב של שנים וחצי טפחים [חצי רוחב השולחן שמתחת לשיפוע, לדעת רבי יהודה], נמצא שהיה הלחם "מתרומם" מעל השולחן הרבה יותר משיעור טפחיים ומחצה, והיה עולה גובה המערכת בהרבה טפחים נוספים על חשבוננו של רבי יוחנן.

ובשפת אמת כתב [שלא כדברי התוספות בדעת רש"י]: "כופל" היא השיפוע שעל ידי זה נעשה ספינה רוקדת; ופירוש המשנה: שמקודם היה אורך החלה עשרה טפחים ככל חלה פשוטה, ואחר כך עשו אותה כספינה רוקדת, עד שלבסוף נשאר אורך החלה למעלה מדופן לדופן חמשה טפחים, וטפחיים ומחצה מכאן ומכאן נתמעט על ידי התעקמות הדפנות, ואין פירוש "טפחיים ומחצה" [שנוכרו במשנה] — האלכסון, שהוא היה יותר, רק שגובה החלה עד ראש הדופן מן השלחן או מן הקנים היה טפחיים ומחצה.

ולכאורה כוונת דבריו היא, שמלבד השיפוע שהיו "מתרוממות" הדפנות, עוד היו בהן קפלים שמיעטו את "התרוממות" הלחם מעל השולחן, ולא הגיע אלא לטפחיים או טפחיים ומחצה מעל השולחן.

ועדיין יקשה: מאי מקשה הגמרא בהמשך

אלא למאן דאמר: כמין ספינה רוקדת, קנים היכי הוו יתבי, האיך יושיב שלשה קנים על דפנות הלחם, שאין בו אלא כדי מושב קנה אחד! (5)

ומשנינן: מורשא (6) עביד להו, כלומר, מצרף היה בצק ומרחיב את ראשי הלחם עד עד שנעשה אותו מקום רחב כדי לקבל שלשה קנים.

משני צידי השולחן בצידיה של כל מערכת שהיה אורכה נתון לכל רוחב השולחן, היו "סניפין", והם שני עמודים מכל צד של רוחב השולחן, שהיו סומכין בהם, וכמבואר במשנה לקמן צו א.

ג. בשלמא למאן דאמר: כמין תיבה פרוצה, היינו דסמכי ליה סניפין ללחם [תומכים הסניפים את הלחם], שהרי הלחם היה נתון ארכו לכל רוחב השולחן ומשני צידי נזדקפו הדפנות בקו ישר, נמצא שהיו דפנות הלחם עולות לצידן של הסניפין התומכים בדפנות הלחם שלא ישתברו ויפלו לצדי השולחן מזה ומזה.

אלא למאן דאמר: כמין ספינה רוקדת, היכי סמכי ליה סניפין ללחם! (7)

היינו דהוו יתבי בזיכין [ניחא שהיו בזיכי הלבונה יושבים] בתוך הלחם העליון על שוליו, וכמאמר הכתוב "ונתת על המערכת לבונה זכה".

אלא למאן דאמר: כמין ספינה רוקדת, היכי הוו יתבי בזיכין, האיך יעמדו הבזיכים בתוך הלחם שאין לו שוליים! (3)

ומשנינן: מקום בעוכי דופן החלה הוה עביד להו [עושה להם], שם היה מניח את הבזך. (4)

הלחם היה מונח על השולחן, ומעליו שלשה קנים כדי להושיב את הלחם שעליו על גביהם, שאם היה מניח לחם על גבי לחם היו מתעפשים; וכן על כל לחם ולחם עד החמישי שהיו עליו שני קנים בלבד, סך כל הקנים ארבע עשרה לכל מערכת, כמבואר במשנה לקמן דף צו א ונתבאר בגמרא שם צו א.

ב. בשלמא למאן דאמר: כמין תיבה פרוצה, היינו דהוו יתבי קנים לאורכו של לחם ולרוחב השולחן — על חודן של דפנות כל לחם ולחם.

בתחתית, כדי מקום ישיבת הבזיכין.

5. נתבאר על פי רש"י; אלא שלפי פשוטו אינה מובנת קושיית הגמרא ודברי רש"י, וראה מה שנתבאר והובא בהערה שבתחילת הענין.

6. "מורשא" הוא יתרה ועודף, וכמו "מורשא דקרנתא" ראה סוכה ח א.

7. ביאר רש"י: כיון שעשויים הדפנות בשיפוע, היכי סמכי סניפין ללחם, והלא אין הסניפין

3. א. רבינו גרשום הוסיף ביאור: למאן דאמר כמין ספינה רוקדת שיש לה בית קיבול וחדה למטה, היכי הוו יתבי בזיכין בתחתית הלחם, ונמצא, שלא היו נוגעין באמצען לתחתית הלחם. ב. מן הסוגיא מתבאר, שהיו בזיכי הלבונה מונחים על הלחם עצמו; והיינו כחכמים במשנה לקמן צו א, אבל לאבא שאול שם, היו הבזיכין בצדי המערכת.

4. נתבאר על פי רש"י. ורבינו גרשום מפרש: מקום עביד להו שוה

סניפיין היכא מנח להו [היכן היה מניחין] —

וכי יעלה על דעתך דאארעא [על הארץ]
מנח להו! ?

ומשנינן: אין, אכן כן הדבר, וכדאמר רבי
אבא בר ממל:

לדברי האומר: כמין ספינה רוקדת, סניפיין
על גבי שולחן היו מונחין.

לדברי האומר: כמין תיבה פרוצה, סניפיין
על גבי קרקע היו מונחין.

שואלת הגמרא: כמאן, כדעת מי משתי
האמוראים שנחלקן בצורתן של הלחם אזלא
הא דאמר רבי יהודה:

הלחם היה מעמיד את הסניפיין שהיה מונח
עליהם, והסניפיין היו מעמידין את הלחם?

ומשנינן: דעגיל להו מיעגל לסניפיין. (8)

ושתי קושיות לרבי חנינא:

א. בשלמא למאן דאמר: כמין ספינה רוקדת,
היינו דבעינן סניפיין כי לחם שאין לו
שוליים אינו יכול לישוב על השולחן בלי
שיתמכו בו הסניפיין מזה אחד ומזה.

אלא למאן דאמר: כמין תיבה פרוצה,
סניפיין למה לי! ? (9)

ומשנינן: אנב יוקרא דלחם תלח, (10) כיון
שכבד הוא הלחם יש חשש שיישבר, כלומר,
כיון שהיה לחם אחד על גבי השני הרי הוא
מכביד עליו, ויש חשש שיישבר.

ב. בשלמא למאן דאמר: כמין ספינה
רוקדת, סניפיין על גבי שולחן מונחין. (11)

אלא למאן דאמר: כמין תיבה פרוצה,

ראה לשון רש"י כאן בד"ה היינו דסמכי, שכתב
— על כל פנים לדעת הסובר "כמין תיבה פרוצה"
— "ארוכות וגבוהות עד לחם העליון".

9. הנה ברש"י בד"ה היינו דסמכי, מבואר שהיו
הקנים נסמכים על הסניפיין, ולכך היו מפוצלין
בראשיהן; וכן מבואר ברש"י לקמן צו א
במשנה; ולפי זה אינה מובנת קושיית הגמרא,
שהרי לכך הצרכו הסניפיין; וראה מה שכתבו
התוספות בד"ה דסמכי.

10. "תלח" היינו נשבר, כמו "מיתלחא [הריאה]
ונפלה תילחי תילחי" [מתפרקת, ונופלין ממנה
חתיכות חתיכות] בחולין נג ב; רש"י.

11. לפי פשוטו, הכוונה היא מתחת שיפועו של
הלחם, וראה בזה בהערה 8.

נוגעים אלא מעט בראשו של לחם, ואין יכול
לסמוך שאר דופןותיו שלא יישבר; פשטות
כוונתו: דופן הלחם היתה נוטה בשיפוע מלא עד
צידו של השולחן, כך שבסניפיין לא היה נוגע
אלא קצהו של הדופן, ואין תמיכה לשאר הדופן;
וצריך ישוב להתאים פירוש זה עם מה שכתבו
התוספות בדעתו, כמובא בהערה בתחילת
הסוגיא.

8. בפשוטו, היינו, שהיה הסניף עומד על
השולחן [וכמבואר בהמשך הגמרא] מתחת
שיפועו של לחם, והיה רחב בראשו, ותומך
בשיפועו של הלחם.

ומשמע מן הסוגיא, שלא היו הסניפיין תומכין
אלא את החלה התחתונה, שהרי לא נראה שהיה
מעמיד סניפיין על הלחם התחתונה כדי לתמוך
את העליונה; וראה בזה בתוספות ד"ה דסמכי,
ובגמרא ותוספות לקמן צו ב ד"ה מסגרתו; אך

ומפרשת הגמרא: **כמאן דאמר: כמין ספינה** רוקדת, כי לפי הסובר: כמין תיבה פרוצה, הרי היו הסניפין עומדים על גבי קרקע מצידיו של הלחם, ואין הלחם מעמידם.

צ-א **מיתבי מברייתא לדעת הסובר שהיה הלחם כמין ספינה רוקדת; דתניא:**

כמין כוורת היה לה בתנור, הוא הדפוס שבתנור – כמבואר בריש פירקין, שהיה מנוקב ככוורת של קנים, כדי שישלוט האור ברובו – ודומה אותו דפוס **כמין טבלא מרובעת**.

הרי משמע כמאן דאמר: כמין תיבה פרוצה, ששוליה עשויים כטבלא מרובעת; אבל למאן דאמר: כמין ספינה רוקדת, הרי לא היו לה שוליים אלא כעובי אצבע!?

ומשנינן: **אימא**, כך תאמר: **ופיה של הכוורת דומה כמין טבלא מרובעת**, שהיה פיה מרובע ומרחב, כדי שיכנס הלחם בו בריוח, אבל למטה עשוי כמין ספינה רוקדת.⁽¹⁾

תניא כמאן דאמר כמין ספינה רוקדת, דתניא:

ארבעה סניפין של זהב היו שם, מפוצלין מראשיהן כמין דקרנין היו, שסומכין בו את הלחם, שהוא דומה כמין ספינה רוקדת.⁽²⁾

א. כשהיו בני ישראל חונים במדבר, היה המשכן באמצעם, והוא היה "מחנה שכינה", ומסביב לו היו חונים הלויים, ומקום חנייתם הוא "מחנה לוויה"; ומסביב להם היו חונים ישראל לדגליהם, וזה הוא "מחנה ישראל".

ב. במחנה שכינה אוכלים את קדשי הקדשים, וטמאי מתים משתלחים משם; ממחנה לוויה משתלחים הזבים; ובמחנה ישראל היו אוכלים קדשים קלים, והמצורעים משתלחים מחוצה לו.

ג. כשהיו נוסעים, היו מפרקים את המשכן, והלויים נושאים אותו;⁽³⁾ ואולם אף בשעת המסע, היה לחם הפנים על השולחן, וכמאמר הכתוב [במדבר ד ז] בפרשת פריקת המשכן בשעת המסע: "ועל שולחן הפנים יפרשו בגד תכלת ונתנו עליו את הקערות ואת הכפות ... ולחם התמיד עליו יהיה".

ד. תחילת סוגייתנו עוסקת בקדושת מחנה שכינה בשעת המסע כשהמשכן מפורק; ובהמשכה בקדושת שאר המחנות.

3. בני גרשון ובני מררי היו נושאים את המשכן; ובני קהת נושאים את הארון ושאר הכלים המקודשים, כגון מזבח וכיצא בזה; בני גרשון ובני מררי היו מקדימים את כולם בנסיעתם, ומקימים את המשכן במקום החנייה; לאחריהם שני דגלים מבני ישראל, ולאחריהם בני קהת עם הכלים המקודשים, ולאחריהם שני דגלים נוספים מבני ישראל; כמבואר ברש"י בחומש פרשת

1. נתבאר על פי רבינו גרשום.
2. בפשוטו היה לנו לפסוק כמאן דאמר זה, שהברייתא מסייעתו, וגם דברי רבי יהודה דלעיל מתפרשים כמאן דאמר זה; אך הרמב"ם תמידין מוספין א ט פסק כמאן דאמר "כמין תיבה פרוצה", וראה בזה ב"ספר המפתח"; וגם רש"י בחומש פרשת תרומה [שמות כה כט], מפרש כמאן דאמר כמין תיבה פרוצה היתה.